

Во земјата на големиот Кемал Ататурк

Пишува СЛАВЕ КАТИН

www.slavekatin.com

Најмногу Македонци се населени во градовите на приморјето, Бурса, Измир, Ајдин и други градови, како и во метрополата Истанбул. Според некои податоци во Турција живее околу милиони луѓе со потекло од Македонци и тоа Македонци муслимани и македонски Турци

При крајот на XIX и почетокот на XX век печалбарството во Македонија станало масовна појава. Голем број население од селата масовно ја напуштале Македонија и, меѓу другите градови, заминувале за Цариград и други градови во границите на Турција. Така, по неколку илјади луѓе од Леринско, Тетовско, Преспа, Костурско, Охридско и други места, секоја година оделе во Цариград и Смирна. Поголемиот број биле како сезонски работници, а одреден број засекогаш останале на тие простори. Така, денес во Турција има неколку стотини македонски семејства кои повеќе од пет генерации се наоѓаат, главно, во Истанбул и кои се со православна вероисповед. Верската одредба е една од главните компоненти што ги одвоила од средината во која живеат и ги одржала како компактна етничка група сè до денес.

Исто така, според некои податоци во Турција живее околу милиони луѓе со потекло од Македонци и тоа Македонци муслимани и македонски Турци. Ги има во сите делови од Турција, но најмногу се населени во егејскиот дел. Иако поголемиот дел од нив се родени во Турција, а нивните предци од Македонија, тие не го забораваат своето потекло. Ги негуваат традициите, обичаите, песната, орото, дури и го зборуваат македонскиот јазик, се разбира македонскиот дијалект од каде се дојдени и со голема радост и задоволство доаѓаат во родниот крај на предците во Македонија.

Најмногу населени се во градовите на приморјето, Бурса, Измир, Ајдин и други градови, како и во метрополата Истанбул. Кога се иселувале во педесеттите години најмногу се населувале во приморските градови зашто таму се занимавале со земјоделство, но денес тие Турци од македонско потекло, меѓу кои претежно се Македонци муслимани кои се многу добро организирани со напредни идеи и прогрес.

Истанбул

Историски гледано иселувањето од Македонија и од македонските простори се одвивало во неколку етапи. Првата поголема миграција се случила по Балканските војни и по Втората светска војна и тоа во име на исламот и ветената турска земја како муслиманска држава која ќе им даде верска помош, иако ова население не го познавало турскиот јазик. Сепак, најголемата миграција од просторите на Македонија се одиграл од 1950 до 1970 година и тогаш цели села заминаа за Турција. Дел од западна Македонија, централна Македонија и источниот дел на Македонија, сите кои по религија беа муслимани одеа во оваа ветена држава на исламот. Така, тоа население се откажувало од македонското државјанство, се откажувало од своите имоти и одеа со турско државјанство во Република Турција, примено во конзуларното претставништво на Република Турција во Скопје, а потоа биле задржувани во Едрене, во логори, каде им биле менувани нивните презимиња.

Верската активност што словенското население, пак, а меѓу него и населението од Македонија, ја вршеле во Цариград била пресудна за Македонците доселеници да го добијат туѓински атрибутот, како Бугари и до денес да го носат тоа име. Тоа е време кога македонското (словенското) население, заради заедничките интереси за одвојување од Грчката православна црква и создавање самостојна словенска црква, се зближувале во надеж за успешно остварување на целта, да останат како Македонци.

Под притисок на елинизацијата и Грчката црква, во закрилата на Цариградската патријаршија, населението од Македонија во Цариград често е нарекувано и грчко, поради што и се приклучувало кон тогаш единствено самостојната словенска, Бугарска егзархија во чие создавање, всушност, активно учествувале и Македонците. Во Турција верата била идентификувана со етничката припадност и поради тоа само оние народи кои имале своја црква можеле официјално да се наречат со етничкото име.

Црквата „Свети Стефан“ во Истанбул

Немајќи своја држава и друг избор во тоа време, и заштитувајќи се да не станат Грци, македонското население се определувало како бугарско зачувувајќи го на тој начин барем своето словенство.

Некогашните градинари, цвеќари и воденичари од Македонија, денес се или сопственици на дуќани, каде што се продава зрнеста храна, жита, семиња, хемиски препарати и помагала за земјоделството, или, пак, се трговци на големо. Поранешните гостилничари имаат модерни ресторани или таверни, некои од нив се многу прочуени во градот. Во поново време, има златари, лекари, електроинженери и архитекти. Исто така, ги има и во дипломатски претставништва, странски компании, туристички агенции и слично. Овој факт се чини е значаен, бидејќи укажува на добрата имотна состојба, што им овозможува школување во странски колеџи во градот или школување во странство.

Македонците во Истанбул верските обичаи ги спроведуваат во црквата „Свети Стефан“, позната како „железна црква“. Таа е под јурисдикција на Бугарската патријаршија, а повеќе е изградена со пари на Македонците во Истанбул. Била зградена во 1849 година, а осветена во 1898 година од егзархиски владици. Таму и денес Македонците, претежно од Егејска Македонија ги задоволуваат своите религиозни потреби.

На 25 јуни 1890 година со султански ферман на Бугарската Егзархија била дадена дозвола да се изгради нов храм недалеку од местото на поранешната мала дрвена црква. Бидејќи теренот не бил безбеден, архитектот дал предлог храмот да биде изграден целосно од

железни елементи, а не со традиционални материјали. Тендерот за изработување на деталите на црквата бил добиен од фирма од Виена. Независно од тоа што таа немала поранешно искуство во градењето на железни објекти за јавна религиозна служба, но имала искуство во областа на железните конструкции.

Камен темелникот за црквата бил осветен од бугарски егзарх на 27 април 1892 година. Елементите со општа тежина 500 тони биле изработени во Виена меѓу 1893 и 1896 и биле пренесени до Цариград со бродови по Дунав и Црно Море. Објектот бил завршен на 14 јули 1896 година, а храмот бил осветен на 8 септември 1898 година.

Целта на нашата посета на Истанбул беше да се зголемат и продлабочат врските на турските граѓани од Македонија со нашата држава, да се прошират мостовите на соработка, да се изнајдат нови патишта за подобро самоорганизирање, за афирмација на македонската држава, народ и црква, на македонската вистина. Посетата беше реализирана со помош на Институтот за национална историја „Кемал Ататурк“ при Универзитетот „Беазичи“. На покана на оваа значајна турска образовна институција, авторот на овие редови оршжа предавање за професори, постдипломци и студенти кои се интересираат за религијата, за Македонската православна црква, за Македонија... Предавањето беше на англиски јазик на тема „Развојот на Македонската православна црква“. Инаку, Универзитетот „Беазичи“ е формиран во 1963 година како Американски универзитет „Кенеди“, а од 1970 година е државен универзитет на Турција. Комплексот на Универзитетот е лоциран на брегот на една височинка на Босфорот, на европскиот дел. Од зградата каде бевме сместени, човек може да ужива во прекрасниот поглед кон Босфорот. Чиниш дека Господ го дарувал овој простор со убавини и раскош.

Бевме информирани дека одреден број од Македонците биле прогонувани во Турција каде ги оставиле коските по Анадолија и на други простори, за што постојат и историски докази. Меѓу нив, секако, е карактеристична трагичната судбина на браќата Миладиновци од Струга. Тие биле езекутирани во затворот Једи Куле, што е дел на одбранбениот градски ѕид, кој се протега долж водената шир на Босфорот.

При посетата на затворот размислувавме за голготата, она што им се случувало на браќата Константин и Димитар Миладиновци. Затоа, посакавме што поскоро да ги напуштиме занданите, да заборавиме на минатото и да размислуваме за иднината. Никогаш повеќе да не се повторат такви трагични судбини. Меѓутоа, вниманието ни го сврте дел од кулата во непосредна близина на влезната порта. Тука, на десетина метри во висина на тврдината во еден камен е изделкано шеснаесеткракото сонце, како она од Кутлеш. Инаку, Кулата била подигната во 1457 година, што говори за долговечноста на сонцето од Македонија, кое, како нем сведок ја потврдува поврзанооста на Македонецот со Истанбул.

Турски ферман

Речникот во слики „Ајде да учиме македонски, англиски и турски“ чиј автори се Славе Николовски-Катин и Исмие Шабан, е за деца и е издание на „Македонска искра“, Скопје, 1998, 1-104.

Исто така, го посетивме и Бејоглу, модерен кварт на Истанбул, кој претежно има резиденцијален карактер и во кој се концентрирани дипломатски претставништва, модерни хотели и вили. Сепак, за туризмот најважен е делот од Бејоглу каде што се наоѓа Долмабахче сарај. Тој е султанов двор, опколен со прочуениот парк на цвеќарницата за рози. Зградата се наоѓа на брегот на Босфорот и по општиот изглед потсетува на Версај. Во 27 репрезентативни салони и 365 соби со мебел од сите страни на светот, има толкаво богатство што го восхитува секој посетител. Само за внатрешната декорација се потрошени 14,5 тони злато. Од 1923 година, кога Турција е прогласена за република, ова била резиденцијата на првиот претседател Кемал Ататурк; тој умрел овде на 10 ноември 1923 година. На сите часовници во дворецот стрелките се запрени на 9 часот и 5 минути, покажувајќи го времето кога згаснал животот на Кемал-паша, големиот реформатор и најголем син на турската држава, кој потекнува од Македонија.

Донекаде туристички е активиран и источниот, азиски брег на Мраморното Море. Особено се впечатливи неколкуте островчиња покрај источниот брег на водата, на кои одамна се изградени голем број вили, кои претставуваат убав архитектонски прилог и вистински украс.

Тоа е Истанбул на Босфорот кој ги дели Европа и Азија. Двата истанбулски моста ги спојуваат двата континента, но, тука не се спојуваат само континентите, туку се среќаваат Истокот и Западот, во него се ракуваат Европа и Ориентот.